

לבקר אצל אייבי

אם ניצח האיריאל של אחרות שמית, של הפריצה למרחב הגרול, של שוק מרחבי משותף, של הפלת המחיצות מעיראק ועד מארוקו, מתל-אביב עד אברד'בן, כל זה יכול להשתנות. בשנים האחרונות אני מגלה יותר ויותר סימנים לכך שר עיונות אלה התחילו להכות שורשים. עור וייצמן החל מדבר על שוק אזורי משותף. מלך מארוקו, חסן, דיבר עוד ב-1958 על צירוף ישראל לליגה הערבית.

עכשיו מופיע משה עמירב, שבא מן הימין (כפי שבאתי אני בשעתו) ומדבר באותה הלשון. "הברית השמית" שלו היא ברית משולשת של ישראל, פלסטין וירדן. רעיון רומה השמיע בשעתו אבא אבן, שהדביק לו את הרעיון של "בנלכס" (האיחוד של בלגיה, הולנד ולוקסמבורג). כאשר פגשתי את יאסר ערפאת בכיירות ב-1982, בימי המצור, הוא הזכיר לחיוב את הרעיון הזה של אבן. נראה כי אחרי 42 שנים מתחילים הרעיונות האלה להבי שיל. אז WELCOME ABOARD.

הגלילה נעפילה

הם באו לגליל כדי למצוא שם איכותיים, חיים בחיק הטבע, קיום עצמאי ויציבות. תכונות כאלה מוזהות בדרך-כלל עם אידיאליזם. אם כן, המתיישבים במיצפים הם אידיאליסטים. אבל הם באו לגליל גם כדי לשים עין על האוכלוסיה המקומית, החיה בחבל-ארץ זה מזה 4000 שנה ברציפות. תר שביהמיציפים משמשים כשורשים-מתנרבים. תפקידם הוא להלשין על כל ערכי הבונה בית או הרועה את העינים שלו על האדמה שבה רעו עדרי מישפחתו מדורידורות, אך שהוכרו רישמית כ-ארמות-מדינה. המתיישבים "צופים" גם על כפי רים דרוזיים, שעשרות מבניהם משרתים כקצינים בצה"ל.

הכתבה בתוכנית מבט שני (ארוכה מדי, כמו כל דבר בטלוויזיה הישראלי, אך מעניינת ומרתקת למרות זאת) לא עמדה על דרישה-שמעות של התיישבות זו: איכות-חיים על אדמה מופקעת, אידיאליזם המתבטא בהל-שנה, אוויר-הרים וגזענות צרופה. הכתבה גילתה את הצד הכלכלי של ההרפתקה הזאת. בכל מישפחה שהולכה למיצפים השקיץ עסי-ישראל 120 אלף (מאה ועשרים אלף) דולר. הכסף הזה נגנב מעיירות-הפיתוח, נשדד מאוכלוסיית-הנצרכים. הוא ניתן לקומץ מתיישבים מבניה-הש-מנת, המביאים אתם ילדים בלונג-ריים תכול-יעיניים. רבים מהם כבר עזבו. אחרים מדברים בגלוי על ה-פיצויים שהם דורשים בשוכם העירה — 50 אלף דולר לפחות.

בין מקבלי המתנה האדירה הזאת יש כמה טיפוסים תימהוניים מאוד. מיצפה אחד ניתן לכת אמן. הקטע המתאר את חייהם נראה כאילו נלקח מטרט הומוריסטי מטורף. מתיישב אחד מגדל כלביה-הקפה, כדי לשטות אותם בערבים. הוא מדוע תגיגית ש-אינו מוכן למכור אותם לסוכני-אש"ף, שכבר התעניינו בהם. מתיישב אחר מגדל איילים, כדי שקרניהם

ישמשו כתמריץ-מין ליפאנים. תימהונים יקרים. 120 אלף דולר לנפש.

כל מיצפה כזה מעורר שינאה. איך צריך כבר ערבי להת-ייחס למיצפה, שקם על אדמתו המופקעת (כן, כן, "אדמות מדינה"), ושמטרתו המוצהרת היא לשמש כמישפחה-עזר מת-נרבת מטעם השילטונות כדי להצר את צעדיו?

נרמה כי מעולם לא ניתן כל-כך הרבה כסף לכל-כך מעט אנשים כדי לעורר כל-כך הרבה שינאה ולגדל כל-כך הרבה "מתחילים" של מאר. כבר עכשיו מופיעים דגלים פלסטיניים על קירות הכפרים בגליל, יחד עם סימנות הקוראות לתמיכה באינתפאדה. אין ספק שתהליך זה ילך ויגבר.

אילו ניתנו כספי המיצפים לכפרים הערביים, כדי לספק להם מים, חשמל וכבישים הגונים, היתה זאת השקעה הרבה יותר טובה לכיסוחן ישראל. אבל כאשר הגזענות חוגגת, הש-כל שובת.

אחד הפקידים נשאל מדוע אין נותנים כסף גם לכפרים הערביים, שלאחרים מהם אין עד היום קווי מים וחשמל. הוא אומר שהדבר אינו אפשרי, מכיוון שהכסף בא מהסוכנות היר-הודית, ואסור לתת אותו למי שאינם יהודים. כעבור דקה נשאל אותו הפקיד מדוע נמסרו מיצפים לכ-תות תימהוניות. תשובתו הנחרצת: "אצלנו אין אפליה".

של התנועות הלאומיות, ולא ברית נגד התנועות הלאומיות.

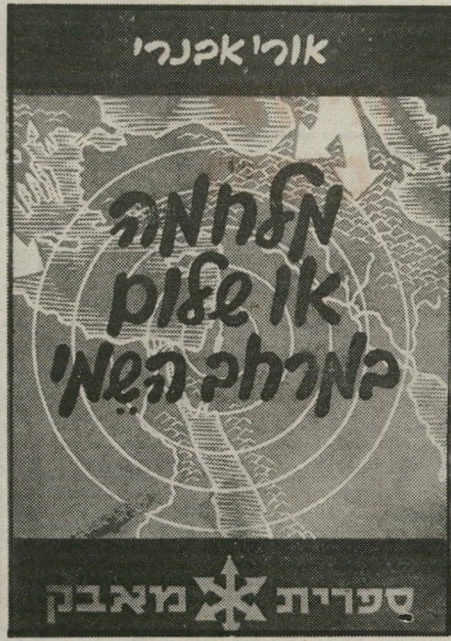
הרגל השנייה של התפיסה היתה האמונה כי שום מדינה קטנה אינה מסוגלת עוד להתקיים לכה בימינו. ההתפתחות המורדנית מחייבת התאגדות של ארצות לגושים גדולים. על

התנועה הלאומית העברית למצוא את מקומה במרחב הטיביעי שלה ולהביא לאיחודו הכלכלי, המדיני, הביטחוני והתרבותי. שללתי את המושג הקולוניאלי "המירוח התיכון". מירוח מניין? מלונדון? הרי מארוקו היא חלק מהמרחב שלנו, אך היא מערבה לנו (עצם השם גוזר מן המילה מערב בערבית). שילוב שני הרעיונות הוליד אצלי את המושג "המרחב השמי", כמולדת משותפת לאומה העברית ולאומות הערביות, כחלק מן ההתעוררות של עמי אסיה ואפריקה כולם. בתוך המעגל המרחבי הגרול הצעתי לבני הארץ, בני שני העמים, להקים תנועה מהפכנית משותפת לשיחרור הארץ.

עמירב, 1989

אבנרי, 1947

הספקתי לשלוח תקציר של חוברת זו לכל כליה-התיקשורת הערביים במרחב ובארץ, והיא גם הוזכרה פה ושם. אבל המיל-חמה בלעה את הרעיונות, וגם אותי עצמי.

לקראת סוף המילחמה התאמת את הרעיונות האלה למ-ציאות החדשה. עוד בהלך המילחמה פירסמתי כוהארץ מאמר בשם PAX SEMITICA ("השלום השמי"). הצעתי לפרוץ ממעגל המילחמה, להוסיף לכל תנועות-השיחרור הער-ביות, ממארוק עד עיראק ותימן, ולהפוך את ישראל החדשה מוקד לאיחוד הכלכלי והפוליטי של המרחב.

כשהפכת עורך העולם הזה פירסמתי רעיונות אלה פעמים רבות מעל עמודים אלה, החל וראשית שנות ה-50. ב-1956 הקמתי יחד עם נתן ילידז'מור, בועז עברון, בנימין עומרי ואחרים את "הפעולה השמית", שפירסמה מצע מפורט (המיושר העברי) שהכיל את הרעיונות האלה — פרוציה של ישראל ופלסטין, עם או בלי ירדן, בתוך קונפדרציה גדולה של המרחב השמי כולו.

בזמנ שנים רבות לא קיבלו רוב כוחות-השלום את הת-פיסה הזאת. משום-כך לא היה להם חזון מלהיב, המסוגל גם לעורר רגשות. הביקורת שלהם נשארה שכלתנית, המיסגרת צרה. בהפגנותיהם אין שירים, אין רגלים. משום-כך נשארו מחנה פוליטי עקר.

הזמנתי לכנס שבו אמורים היו מישפטנים ירועיים לג-נות את החוק האוסר מיפגשים עם אש"ף. היה מובן מאלי שאלך לשם. בישראלית הראשון שנפגש עם יאסר ערפאת, אחרי שנים של פגישות עם סעיד אלי-חמאמי, עיצאם אלי-סרטאוי וחברים בכירים אחרים באש"ף, אולי אני אשם לאימפעט בעצם חקיקת החוק הזה.

בדרך לבנט התחלתי להסס. את דבריו של הפרופסור שניאור ולמן פלר, המומחה הגרול לחוק הפלילי, שמעתי עוד בוועדת-הכנסת. הוא הוכיח שם בצורה חד-משמעית שזהו חוק תועבה מבחינה מישפטית. את הפרופסור דויד ליבאי שמעתי במליאת-הכנסת, כאשר ניהל קרביאנים נגד קבלתו בקרי-אה השנייה. הפרופסור אמנן רובינשטיין הצביע נגד החוק בממשלה (אך לא עזב אותה בגלל סיבה זו).

ידעתי בריוק מה יגיד כל אחד מן הפרופסורים. ידעתי גם שבסוף יגידו כולם שחוק זה חוק, ושצריכים לציית לו. שצריכים לפעול לביטולו בכנסת, אף שאין כל סיכוי לכך.

בתום הרברים הנבונים והחכמים, כך ידעתי, ייצאו כל הנוכחים — ואני בתוכם — מדוכאים, מתוסכלים ומיואשים. אז שיניתיו כיוון, ותחת ללכת לבנט הלכתי לבקר את אייבי נתן בכלא-אייל.

כי הרעיון עץ-השרה

רעיון חדש יכול לנצח, כאשר הוא נכון ותואם את רוח הזמן. אבל זה דורש זמן.

יש אמורים שרעיון חדש רומה לצמת. טומנים את הרע באדמה. הוא מכה שורשים. לאט-לאט הוא גדל, ולבסוף הוא נותן פרי. אבל זהו תהליך איטי, המתקדם על-פי הקצב שלו. אי-אפשר להחיש אותו.

אם הרעיון הוא חדש, וסותר את המקובלות, הוא מעורר תחילה פחד, שינאה, ועם וגיחוך. במרוצת השנים מתקבל הרעיון בהדרגה, תחילה על-ידי אנשים בעלי דימיון ומעוף, לאחר-מכן על-ידי הציבור הכללי, ובסוף גם על-ידי הקארייריסטים, הפוליטיקאים ודומיהם. כל זה, אם הרעיון עצמו נכון ומספק פיתרונות לבקיות הממשיות.

— מחשבות אלה עלו על דעתי כאשר קיבלתי השבוע חוברת בת 82 עמודים, פרי עטו של משה עמירב. היא נקראת הברית השמית אפשרית. בשער מופיעה מפה של ארץ-ישראל משני עברי הירדן, המר-קפת במעגלים של טווחים.

זה הזכיר לי משהו. בסתיו 1947, כמה שבועות לפני פרוץ מילחמת-העצמאות, פירסמתי חוברת בשם מילחמה או שלום במרחב השמי. על השער הופיעה מפת המרחב, כשכ-מרכזה ארץ-ישראל, והיא מוקפת כמי-עגלים של טווחים.

הרעיונות של החוברת, שאותה כתבתי ערב יוס-הולדת ה-24, היו או חדשים, ובעיני רבים גם תימהוניים, אם לא מטורפים. בעיקר היו אלה שני רעיונות, כשתי רגליים של גוף אחד.

הרעיון הראשון היה שקיימות במרחב שתי תנועות לא-מיות — העברית והערבית, שאף אחת מהן אינה מסוגלת להגשים את מאווייה בלי עזרת האחרת.

חיפשתי מושג אשר ישים את הדגש על המשותף לשת-התנועות הלאומיות האלה, מושג הקיים בשתי השפות ושיש לו משמעות בשני הצדדים. בחרתי במושג "שמי".

היו שהתנגדו למושג זה, בטענה שהוא גזעני. בעיני הגז-ענים באירופה, אכן היה קיים גזע שמי, ומכאן המושג המורדני "אנטי-שמי", שנולד בסוף המאה שעברה. מעולם לא האמנתי בקיומו של "גזע" כישות פוליטית. אולם אני מכיר בחשיבותם של תרבות, שפה וזיכרונות היסטוריים — ומבחינה זו יש רקע משותף לתרבות העברית ולתרבות הערבית בתקופות שונות. שתיהן יונקות מאותה היסטוריה שמית, ושתי השפות הן שמיות.

ביסוד הרעיון עמדה אמונתי כי הלאומיות היא הכוח השליט בימינו, וששום מיפעל היסטורי לא יצליח אם יהיה נוגד את הרגשות הלאומיים של העמים. מכאן רעיון הברית